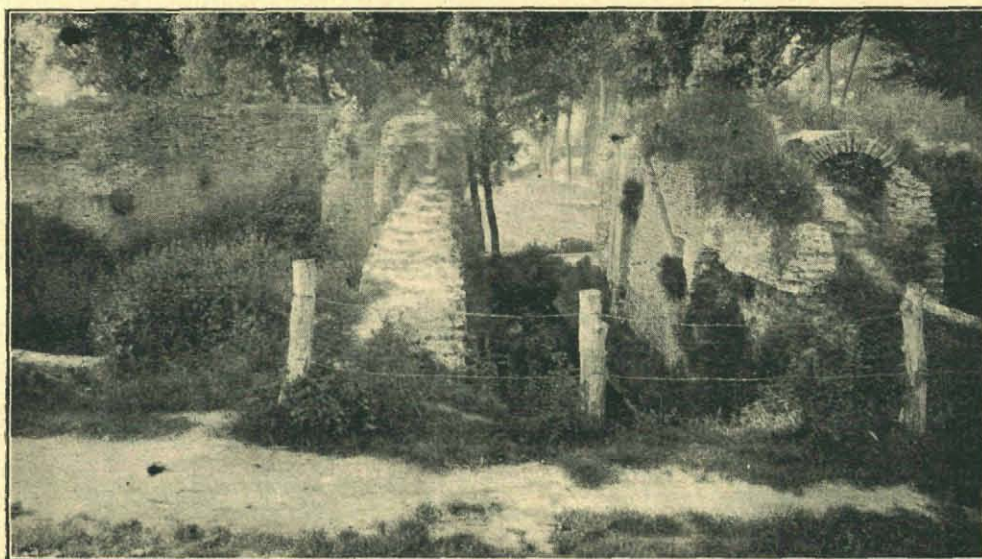

BRIEF VAN EEN GEMOBILISEERDE.

(Vervolg van blz. 184).

III.

EEN klein deel van de Zeeuwsch-Vlaamsche duinen moest ik nog afwerken, nl. het gedeelte tusschen de Belgische grens en die groote inham in de duinen ten N. van Kadzand. Van een van de beste kenners van de flora van deze streken hoorde ik; dat de duinen even over de grens veel mooier waren; hij sprak o. a. van *Helianthemum*, 't Zonneroosje. Even kreeg ik het idee, om te probeeren daar toch te komen, maar ik zette dat plan als bijna onuitvoerbaar en gevaarlijk uit mijn hoofd. De Feldgrauen schieten op iederen verdachte in de slikken en stranden waar de grens loopt en bovendien bleek het, dat het Nederlandsche stuk duin

Ruïne »De Steenen Beer«. Groeiplaats van beide soorten van *Parietaria*.
Foto C. SIPKES.

bezuiden de haven van Kadzand ook reeds streng verboden is voor ieder, die er niets te maken heeft.

Ik ging 's morgens op den laatsten Zondag in Juli op de fiets van Aardenburg naar Sluis. Daar moest bij de ruïnen „de Steenen Beer“ volgens reeds genoemden plantenkenner de *Belladonna* staan, maar deze vond ik niet, wel twee soorten Glaskruid (*Parietaria officinalis* en *ramigera*).

Sluis is beslist het aardigste stadje van het land van Kadzand, zooals men

hier West-Zeeuwsch-Vlaanderen noemt. Er is een gracht, waarlangs groote café's en je hoort hier bijna evenveel Fransch als Hollandsch spreken. De

Nabij Retranchement, 13 Aug. 1916.
Bloeiende Maankop.

Foto C. SIPKES.

opschriften van de café's en op de wachthuisjes van de stoomtram staan hier soms uitsluitend in het Fransch. In vreedestijd komt hier menig Londenaar een Zondag over. Er is hier een prachtig raadhuis met een hooge toren en geveltjes tot uit de 13e eeuw.

De flora van Sluis wijst ook op de middeleeuwsche beschaving; men vertelde mij, behalve van de reeds genoemde Belladonna, van de Boschtulp. Ook zien we er veel (trouwens ook in andere

plaatsen van Zeeuwsch-Vlaanderen) de Muurruitvaren (*Asplenium Rutamuraria*). In de voegen van de ronde boog van een geveltje in de straat naar Retranchement groeien ze o. a. Dit plantje is hier beslist algemeener nog dan in Holland.

Voorbij Sluis fietste ik zoo Zuid-Westelijk mogelijk als de grens mij toeliet. Dit bezorgde mij wel eens een angstig oogenblik. Niemand mag dichter dan 50 M. bij de grens komen en er staan niet overal posten, zoodat ik op een oogenblik plotseling aan den voet van een dijk de gevreesde doodsdraden zag, waarachter een Uhlaan op post stond. Ik maakte dus zoo vlug mogelijk, dat ik weg kwam. Toch stonden daar mooie dingen: de Doornenkroon (*Medicago arabica*) en een exemplaar van een Boksbaard, die geen gele, maar paarse bloemen droeg. In mijn flora bleek dit een uiterst zeldzame plant te zijn, nl. de Paarse Boksbaard (*Tragopogon porrifolius*) vroeger enkele malen in Zeeland gevonden. Niet ver daar vandaan stonden Maankopvelden in vollen bloei, in de verte gelijkend op onze Hollandsche bloemenvelden.

Van het plaatsje Retranchement, waar ik de mooie Heemst (*Althaea officinalis*) vond, fietste ik naar de haven van Kadzand

en vandaar langs de duinenrij naar het Noord-Oosten. De duinen waren hier slechts één richel breed, maar dat sloot het bestaan van natte pannen niet

Retranchement, 20 Aug. 1916.
Inula Helenium.

Foto C. SIPKES.

uit; deze lagen eenvoudig aan den voet van de duinen, langs den grintweg. Het eerste pannetje, dat ik onderzocht, leverde reeds meteen veel moois op ¹⁾, bijv. *Parnassia*, dat de meergenoemde kenner van de Zeeuwsch-Vlaamsche flora hier nog nooit gevonden had, en nog meer verraste mij de aanwezigheid van een 20-tal exemplaren van de geurige, geelachtige *Herminium monorchis*, die hier ook niet bekend was. Wel moet dit orchideetje volgens Fransche flora's bij Duinkerken gevonden zijn. Achteraf geloof ik, dat ze, hoewel verspreid en over kilometers ontbrekend, in de geheele duinenrij van Calais tot Jutland te vinden is. Wel eigenaardig, want overigens in Europa is *Herminium* een zeldzame plant.

De Moeraswespenorchis (*Epipactis palustris*) groeide hier ook veel tusschen het riet en *Pirola* iets minder. In een dennenboschje bij het badhuis van Kadzand groeide *Epipactis latifolia*, maar bloeide nog niet. Voorbij dit badhuis waren geen natte pannen meer. Wel vond ik nog een mooie distel, de Wegdistel (*Onopordon acanthium*).

Bij de inham gekomen, zocht ik deze slikplaat nog even af en volgde toen den weg langs de duinen. Even voor Nieuwe Sluis verliet ik de duinen, om een weg in de richting van Groede in te slaan. Hier vond ik weer iets aardigs: de Violette Weegbree (*Plantago media*) een echte kalkplant. Langs den weg van Groede naar Nieuwvliet stonden weer mooie IJzerhardplanten (*Verbena officinalis*), die bestoven werden door zweefvliegen en vlinders. Tusschen Nieuwvliet en de Potjes stonden honderden Heemstplanten (*Althaea officinalis*).

In de buurt van Retranchement stond langs den weg, vlak bij een boerderij, een hooge, gele composiet met viltige bladeren en mooie, groote bloemen met smalle randbloempjes. 't Bleek weer een groote zeldzaamheid te zijn: de Groote

Inula Helianthus in 't wild groeiende tusschen Retranchement en De Potjes.

¹⁾ Half September vond ik hier ook het Slanke Gentiaantje (*Gentiana amarella*) in vrij groot aantal.

Alant (*Inula Helenium*) z. z. z. Zooals de lezers zien, was dit een prachtig resultaat voor één dag: drie zeer zeldzame planten: Paarse Boksbaard, IJzerhard en Groote Alant en verder een groot aantal meer of minder zeldzame soorten.

Aardenburg.

C. SIPKES.

VOGELS IN NOVEMBER.

DE najaarstrek in Nederland duurt van Juli tot Januari en October is de drukste maand, de tijd van den eigenlijken grooten trek. De eerste weken van November geven ook nog wel mooie dingen te zien, maar tegen het eind van de maand gaat het trekken langzamerhand over in rondzwerven. Het is dan geen reizen meer van klimaatgordel naar klimaatgordel, maar meer het zoeken naar de minste armoed en de minste kou in een vrij beperkt gebied: tochten van het binnenland naar de zee, van het open veld naar het woud, van het vrije veld naar de menschelijke woningen. Dit is in hoofdzaak de beweging in December en die maand levert dan ook weinig of geen nieuwe vogelfiguren op.

Nu is het heel aardig, dat de eerste dagen van November heel duidelijk beide soorten van vogelbeweging te aanschouwen geven: zoowel het doortrekken van groote troepen serieuze reizigers als het rondzwerven van wintergasten, die op het een of ander pas gerijpte voedsel af komen. Toch behooren de reizigers ook alweer in hoofdzaak tot soorten, die hier den winter overblijven, het zijn vooral goudhaantjes, gaaien, groenvinken, alle soorten van gorzen, oeverpiepertjes, kneuen, barsijsjes, de lijstersoorten, leeuweriken en velerlei strandgedoe.

Het is nu de goede tijd, om in den vroegen morgen of 's avonds na zons-
ondergang er op te loeren, hoe reisgezelschappen aankomen, vertrekken of te ruste gaan. Men moet daarvoor zijn streek goed kennen en de geschikte plekken weten te vinden. Toen ik nog in Amsterdam woonde, heb ik heel aardige dingen zien gebeuren langs het Zuiderzee-strand en in het westelijk gedeelte van het Vondelpark, dat echter later ingebouwd is en nu voor vogelwaarnemingen weinig meer te beduiden heeft. Hier in Bloemendaal weet ik nog al veel rustplaatsen en vertrek-stations. Op de Noordzee-eilanden is de zaak veel eenvoudiger en ik vermoed, dat langs onze groote rivieren op verscheidene plaatsen ook met succes gewerkt zou kunnen worden.

Een van de mooiste dingen, die ik gezien heb, was het vertrekken van een troep kneutjes, dat was in 1914. Het was een prachtige morgen, ik liep langs een duinweg en de zon kwam juist de oosthellingen beschijnen, terwijl de vallei nog in de kilheid lag. Uit de berkenboschjes en het eiken kreupelhout kwamen troepjes kneuen te voorschijn, hier twee, daar drie of vijf en die vogeltjes vlogen